
Januar 2022

Bangladesh

Notat om adopti-
onsformidlingen
til Danmark
1975-82

Ankestyrelsen

Indhold

KAPITEL 1	INDLEDNING	3
1.1	Afgrænsning	3
KAPITEL 2	OPLYSNINGER FRA DEN HOLLANDSKE RAPPORT	5
2.1	Relevante problemstillinger i forhold til formidlingen til Danmark	5
KAPITEL 3	FORMIDLINGEN FRA BANGLADESH TIL DANMARK	7
3.1	Danmarks samarbejde med Bangladesh	7
KAPITEL 4	ANALYSE AF FORMIDLINGEN FRA BANGLADESH TIL DANMARK	12
4.1	De konkrete forhold i den danske formidling sammenholdt med oplysningerne i den hollandske rapport	12
4.2	Beskrivelse af de danske myndigheders oplysninger	17
KAPITEL 5	RESULTATER AF UNDERSØGELSEN	21

Indledning

1.1 AFGRÆNSNING

I perioden 1975-1982 blev der formidlet i alt 196 adoptioner fra Bangladesh til Danmark via Terre des Hommes. De fleste børn blev adopteret i 1975-1978.

I rapporten fra Holland er det beskrevet, at direktøren for Terre des Hommes Danmark mistænkes for at være en af flere bagmænd i en systematisk, ulovlig adoptionsformidling fra Bangladesh, hvor børn blev bortadopteret, uden de biologiske forældre var vidende om det. De alvorlige anklager, som lederen af Terre des Hommes Danmark sættes i forbindelse med, rejser en mistanke om, at lederen af en dansk adoptionsformidlende organisation selvstændigt udøvede ulovlig adfærd ved at formidle den slags ulovlige adoptioner.

Formålet med Ankestyrelsens undersøgelse er at tilvejebringe oplysninger og viden om de anklager, der rejses mod direktøren for Terre des Hommes Danmark, og den mulige betydning for formidlingen til Danmark.

Oplysningsgrundlag

Undersøgelsen er baseret på de dokumenter og oplysninger, der er tilgængelige om Terre des Hommes' formidling fra Bangladesh i perioden 1975-82.

Ankestyrelsen har gennemgået dokumenterne i 28 tilfældigt udvalgte konkrete adoptionssager, som Terre des Hommes har formidlet. De 28 sager er tidsmæssigt fordelt på årene 1975 (6 sager), 1976 (14 sager) og 1977 (8 sager). Sagerne er indhentet fra styrelsens egne arkiver.¹

Det har ikke været muligt at tilvejebringe Terre des Hommes Danmarks generelle sager om formidlingen fra Bangladesh. Terre des Hommes overdrog ikke generelle sager eller dokumenter om organisationens formidlingsarbejde til Civilretsdi- rektoratet, da organisationen blev afviklet i 1999. Rigsarkivet er heller ikke i besiddelse af sådanne oplysninger.

Vi har udvalgt sager fra perioden 1975-1977, fordi de oplysninger fra den hollandske rapport, der kan være relevante for formidlingen til Danmark, vedrører netop denne periode.

¹ Ankestyrelsen opbevarer alle internationale adoptionssager formidlet via Terre des Hommes.

Oplysningerne i de konkrete sager om de adopterede og deres baggrund er meget sparsomme. Dette gør sig ikke blot gældende for adoptioner fra Bangladesh, men er også kendetegnende for adoptioner fra andre afgiverlande i 1970'erne.

Ankestyrelsen har derudover gennemgået generelle sager fra Justitsministeriet med tilhørende adoptionsmyndigheder og Adoptionsnævnet, som i den omhandlede periode førte tilsyn med international adoption.

Oplysningerne, som de daværende adoptionsmyndigheder var i besiddelse af, er tilvejebragt via Rigsarkivet. Der er tale om sager fremfundet i fysiske arkiver via journalplaner. Det drejer sig om sager om det generelle formidlingssamarbejde i perioden 1975-82.

Arkiverne har været i forskellige myndigheders varetægt, og da der er begrænsede søgemuligheder, kan det ikke udelukkes, at der findes andre sager af betydning.

Ankestyrelsen har ikke gennemgået generelle sager fra perioden efter 1982 og kan dermed ikke udelukke, at der i denne periode kan forekomme sager af relevans for denne undersøgelse. Ankestyrelsen har ikke søgt i andre myndigheders arkiver og kan dermed ikke udelukke, at der i sådanne kunne være oplysninger af relevans for denne undersøgelse.

Oplysninger fra de hollandske myndigheder

Ankestyrelsen har været i dialog med de hollandske myndigheder om muligheden for at få indsigt i de dokumenter, hvor baggrunden for og selve anklagerne mod lederen af Terre des Hommes Danmark fremgår. Desværre har det ikke været muligt for de hollandske myndigheder at dele de relevante bilagsdokumenter med os.

Oplysninger fra den hollandske rapport

2.1 RELEVANTE PROBLEMSTILLINGER I FORHOLD TIL FORMIDLINGEN TIL DANMARK

Nedenfor gengives de oplysninger om formidlingen fra Bangladesh, som efter Ankestyrelsens vurdering kan have relevans for denne undersøgelse af den danske adoptionsformidling fra landet.

2.1.1. En formidlende organisation fra Danmark sættes i forbindelse med en efterforskning af illegale adoptioner

Den hollandske rapport beskriver et konkret tilfælde, hvor den hollandske organisation og de hollandske myndigheder har været bekendte med ulovlig adfærd i adoptionsformidlingen fra Bangladesh.

Sagen vedrører en række anklager, som en engelsk læge – Dr. Preger – i 1977 rettede mod den hollandske organisations direktør i Bangladesh, lederen af Directorate of Social Welfare i Bangladesh samt lederen af Terre des Hommes Danmark.

Dr. Preger havde tidligere været tilknyttet Terre des Hommes. Han var i foråret 1977 blevet kontaktet af to mødre, der påstod, at den hollandske organisations direktør og andre ansatte ved Terre des Hommes havde overtalt dem til at sende deres børn til det hollandske børnehjem, hvor børnene ville få mad, tøj og undervisning. Da de to mødre ville besøge deres børn, var de forsvundet.

På baggrund af de to kvinders anklager begyndte Dr. Preger sin egen undersøgelse af sagen. Preger nåede i sin egen efterforskning frem til, at lederen af Terre des Hommes Danmark sammen med den hollandske organisations direktør i Bangladesh, og lederen af Directorate of Social Welfare havde været involverede i illegale adoptioner fra en flygtningelejr, hvorfra mindst hundrede børn var forsvundet.

Dr. Preger informerede myndighederne i Bangladesh om disse anklager i juni 1977, hvorefter der fulgte en fem år lang efterforskning, der ikke ledte til en egentlig afdækning af, hvad der skete. Dr. Preger informerede også det amerikanske konsulat og den hollandske ambassade i London om sin efterforskning. Dr. Preger videreformidlede også navnene på 25 biologiske mødre til det hollandske udenrigsministerium.

Det fremgår ikke af rapporten, om Dr. Preger også informerede de danske myndigheder om sagen. Ankestyrelsen har heller ikke fundet oplysninger, der dokumenterer dette.

I juli 1979 konkluderede en kommission i Bangladesh, at Dr. Pregers anklager var grundløse og falske. Internt i det hollandske justitsministerium blev der dog stillet spørgsmålstegn ved pålideligheden af Bangladesh-kommissionens konklusioner.

I marts 1982 kom der nye oplysninger frem i Bangladesh om trafficking af børn til international adoption, der i offentligheden betvivlede konklusionerne fra 1979. Den hollandske organisations direktør i Bangladesh blev herefter arresteret af myndighederne i Bangladesh under mistanke for trafficking af børn².

International adoption blev i 1982 forbudt i Bangladesh, mens den hollandske organisations direktør i Bangladesh blev frifundet for alle anklager i 1983.

² Lederen af Terre des Hommes i Danmark afgik ved døden i 1979.

KAPITEL 3

Formidlingen fra Bangladesh til Danmark

3.1 DANMARKS SAMARBEJDE MED BANGLADESH

I 1975-1982 blev der formidlet i alt 196 adoptioner fra Bangladesh til Danmark via Terre des Hommes. De fleste børn blev adopteret i 1975-1978. Til sammenligning blev der formidlet 495 adoptioner fra Bangladesh til Holland i perioden 1972-1984.

	Bangladesh
Danmark	196 adoptioner ³ (1975-1982)
Holland	495 adoptioner (1972-1984)

Newzealænderen Lindsay Alan Cheyne (herefter Cheyne) var Terre des Hommes' repræsentant i Bangladesh. Han fungerede efter Ankestyrelsens opfattelse, også som kontaktperson. Cheyne fungerede hermed som bindeled mellem Terre des Hommes Danmarks adoptionsafdeling og myndighederne i Bangladesh.

Myndighederne i Bangladesh havde i 1972 etableret et projekt ved navn the Inter-Country Child Adoption Project. Projektet blev administreret af the Director of Social Welfare under det bangladeshiske socialministerium, og alle internationale adoptioner fra Bangladesh skulle i henhold til reglerne formidles herigennem.

Det fremgår af en generel sag⁴, at adoptionerne til Danmark af administrative grunde var registreret under Cheyne's navn i Bangladesh. Styrelsen lægger til grund, at der her henvises til det forhold, at Cheyne var Terre des Hommes Danmarks godkendte samarbejdspart i Bangladesh, hvilket fremgår af organisationens autorisation fra Justitsministeriet.

Terre des Hommes Danmark havde deres egne børnehjem først i hovedstaden Dhaka og siden også i byen Chittagong.

³ I tabellen er ikke inkluderet internationale adoptioner som eventuelt er foretaget i perioden uden de adoptionsformidlende organisationers bistand (private adoptioner).

⁴ Det fremgår af et nyhedsbrev fra Terre des Hommes sendt til Adoptionsnævnet i 1978.

Det fremgår af en anden af de generelle sager⁵, at børnehjemmet i Dhaka blev administreret af Terre des Hommes Danmarks adoptionsafdeling og lokalt af Cheyne. Det fremgår også, at Terre des Hommes Norge, Sverige, Holland og Frankrig disponerede over enkelte af pladserne på børnehjemmet indtil 1977.

3.1.1. De økonomiske aspekter af samarbejdet

Ansøgerne skulle indtil slutningen af 1976 betale 9.500 danske kroner til Terre des Hommes for at få formidlet et barn fra Bangladesh. Derefter steg gebyret til 10.000 kr.

Ankestyrelsen har i sagsgennemgangen ikke fundet regnskaber eller lignende, der giver et fyldestgørende indblik i økonomien omkring formidlingen fra Bangladesh.

De tilvejebragte oplysninger afdækker primært en finansiering af Terre des Hommes børnehjemsdrift via gebyrerne. Det fremgår således af et nyhedsbrev fra Terre des Hommes fra december 1975, at en lille del af gebyret dækkede rejseaktiviteter. Resten gik til organisationens arbejde med børnehjemmet i Dhaka. Af et andet nyhedsbrev fra september 1976 fremgår det, at gebyrerne dækkede børnehjemmets husleje samt lønninger til personalet, hvoraf størstedelen var lokalanstattede plejersker samt socialrådgivere. Af samme nyhedsbrev fremgår det, at danske adoptanter samlet set sendte 230.000 kr. til opstart og drift af børnehjemmet i Dhaka i regnskabsåret 1975.

Ud over gebyrerne, der skulle betales, viser Ankestyrelsens gennemgang også, at Terre des Hommes i Danmark bad modtagerne af deres nyhedsbrev om donationer til den første årlige leje af børnehjemmet samt fornødenheder, såsom bleer og et køleskab.

Det er ikke nærmere specificeret, hvordan det samlede gebyr fordelte sig på de enkelte udgifter, herunder om repræsentanten modtog en del af gebyret personligt.

I perioden 1975- 1982 blev de økonomiske relationer i den internationale adoptionsformidling ikke reguleret i de danske regler eller af de danske myndigheder. Derfor kan det ikke udelukkes, at der kan have været økonomiske incitament for de involverede aktører, da der ikke fandtes regler for de formidlende organisationers eventuelle honorering af kontaktpersoner eller om betaling af gebyrer i afgiverlande.

⁵ Det fremgår af et nyhedsbrev fra Terre des Hommes sendt til Adoptionsnævnet i 1978.

Ved internationale adoptioner er det almindeligt både i en nutidig og i en historisk kontekst, at ansøgerne eller organisationerne betaler for visse omkostninger i forbindelse med sagens behandling i udlandet. Det kan f.eks. være udgifter til oversættelse, lægeundersøgelser, advokatbistand, udstedelse af særlige attester etc.

3.1.2. Konteksten i Bangladesh

Det fremgår af den hollandske rapport, at der i marts 1971 udbrød borgerkrig mellem Pakistan og den såkaldte bengalske region. Krigen resulterede i op mod 3 millioner døde civile og omkring 10 millioner internt fordrevne. Den pakistanske hær anvendte voldtægter som strategisk våben, og det estimeres at omkring 300.000 bangladeshiske kvinder blev voldtaget, hvilket resulterede i titusinder af uønskede graviditeter. I december 1971 trak den pakistanske hær sig tilbage, og den uafhængige stat Bangladesh blev proklameret.

Krigen ødelagde Bangladesh og økonomien kollapsede. Over 80% af befolkningen levede under FN's fattigdomsgrænse. I 1974 udbrød der hungersnød og hundredetusinder af indbyggere flygtede, hvilket skabte nye flygtningelejre og forøgede presset på de allerede eksisterende. Internationale humanitære organisationer, bl.a. Terre des Hommes, stod for nødhjælpen i lejrene, samtidig med at de formidlede adoptioner fra landet.

3.1.3. Adoptionsprocessen og reglerne i Bangladesh

Nedenfor gennemgås adoptionsprocessen og de daværende regler i Bangladesh. Gennemgangen er baseret på oplysninger fra den hollandske rapport.⁶

I 1972 vedtog regeringen i Bangladesh en adoptionslov, der tillod, at efterladte (abandoned) børn kunne adopteres internationalt. Et efterladt barn blev defineret som et barn, der ifølge regeringen var blevet forladt eller født uden for ægteskab. Adoptionsloven blev justeret i 1978 og rettede sig herefter alene mod reelle forældreløse børn. I 1982 besluttede regeringen i Bangladesh at ophæve loven om international adoption, hvorefter international adoption blev forbudt. Det har dog formentlig været muligt fortsat at adoptere internationalt, hvis adoptivforældrene selv var adopteret fra Bangladesh.

⁶ Ankestyrelsen har ikke i de danske arkiver fundet oplysninger om regler vedr. samtykke til bortadoption, der var gældende i perioden 1972-1982.

Den hollandske rapport indeholder en trinvis beskrivelse af adoptionsprocessen i Bangladesh.

1. De biologiske forældre skulle i retten underskrive en "Declaration of Relinquishment", hvor de frasagde sig deres rettigheder som "caregivers". Dokumentet var formuleret på engelsk og ens i alle adoptionssager. Der nævnes ikke noget om samtykke til bortadoption. Den første del af dokumentet indeholdt personlige oplysninger om personen, der frasagde sig rettighederne, såsom navn, religion, profession og adresse.
2. Herefter blev værgemålet overdraget til Ministry of Social Affairs i Bangladesh, og barnet blev anbragt på et børnehjem.⁷
3. Den hollandske organisation præsenterede ansøgerens sager for myndighederne i Bangladesh og forbedrede derefter matchningen mellem barnet og ansøgerne.
4. Myndighederne i Bangladesh (Ministry of Social Affairs) skulle derefter godkende hvert enkelt matchningsforslag. I den forbindelse udstedte ministeriet et dokument ved navn "Transfer of Guardianship" eller "Blue Paper". Hermed blev forældremyndigheden overdraget fra myndighederne til enten adoptanterne eller den hollandske organisation. Der blev ikke truffet afgørelse om adoption i Bangladesh.
5. Derefter foranledigede børnehjemmet, at en læge, ofte ansat af Terre des Hommes, foretog en helbredsmæssig undersøgelse af barnet. Som led i undersøgelsen blev barnets alder estimeret og noteret. Dette skyldtes, at der på dette tidspunkt ikke fandtes et centralt fødselsregister i Bangladesh, at børnenes aldre ofte var ukendt, eller at børnene var mentalt eller fysisk handicappede.
6. Børnehjemmet lavede herefter en baggrundsrapport om barnet, som kort beskrev baggrunden for, hvorfor barnet havde behov for at blive adopteret.
7. Organisationen ansøgte derefter om at få udstedt et bangladeshisk pas til barnet, så barnet kunne rejse til udlandet. Passet blev sendt til det hollandske konsulat i Dhaka, som sørgede for et visum til bar-

⁷ I langt de fleste hollandske adoptionssager blev barnet overdraget til den hollandske organisations børnehjem i hovedstaden Dhaka. Organisationen havde som den eneste formidlende organisation tilladelse fra myndighederne i Bangladesh til at formidle adoptioner til Holland.

net. Dette visum blev udstedt på baggrund af afkaldserklæringen (Declaration of Relinquishment), barnets pas samt en forhåndsgodkendelse fra de hollandske myndigheder.

8. Barnet rejste til Holland med en eskorte – typisk en ansat ved børnehjemmet. Et år efter ankomsten blev adoptionen bevilliget (legally confirmed) af en hollandsk domstol på basis af ovennævnte dokumenter.

Analyse af formidlingen fra Bangladesh til Danmark

4.1 DE KONKRETE FORHOLD I DEN DANSKE FORMIDLING SAMMENHOLDT MED OPLYSNINGERNE I DEN HOLLANDSKE RAPPORT

4.1.1. Ankestyrelsens gennemgang af konkrete sager

Ankestyrelsens gennemgang af 28 konkrete sager fra perioden 1975, 1976 og 1977 afspejler generelt set adoptionsprocessen som beskrevet i den hollandske rapport. Men Ankestyrelsen har også identificeret en vis variation, som fremgår af gennemgangen herunder.

Afkaldserklæringer og oplysninger om barnets "caregivers"

Helt overordnet fremgår det ikke af de gennemgåede sager, at de biologiske forældre har underskrevet den afkaldserklæring "declaration of relinquishment", der er beskrevet som det første skridt i adoptionsprocessen. Med dette dokument skulle de biologiske forældre frasige sig deres rettigheder som barnets "caregivers" i retten. Erklæringen skulle, ifølge den hollandske rapport, også indeholde personlige oplysninger om personen, der frasagde sig rettighederne som "caregiver" såsom navn, religion, profession eller adresse.

Erklæringerne ligger ikke på de konkrete danske adoptionsager, og er heller ikke omtalt. Ankestyrelsen kan derfor ikke ud fra de gennemgåede sager fastslå, om erklæringen har været anvendt eller ej i de konkrete sager.

På grund af de manglende erklæringer, og fordi der heller ikke i øvrigt foreligger oplysninger om barnets "caregivers", er det ikke muligt at fastslå, hvor børnene, der blev formidlet til Danmark, oprindeligt kom fra.

Set med nutidens øjne er detaljerede oplysninger om barnets ophav væsentlige i bestræbelserne på at realisere barnets ret til at kende sin identitet. Det kan f.eks. være oplysninger om den biologiske families baggrund og situation, oplysninger om fødsel og fødselssted eller lignende.

Barnet anbringes på børnehjem

Efter afkaldserklæringen fik de sociale myndigheder, ifølge den hollandske rapport, værgemålet, og barnet blev anbragt på et børnehjem – som oftest på den hollandske organisations eget børnehjem i Dhaka.

Gennemgangen af de 28 danske sager viser, at børnene i mange tilfælde (i alt 16 sager) har opholdt sig på Terre des Hommes Danmarks eget børnehjem i Dhaka, som antageligvis blev kaldt "International Baby Home." I yderligere 10 sager har børnene boet på børnehjemmet Shishu Bhaban i Dhaka eller på et af i alt to andre børnehjem. I de sidste to sager fremgår det ikke, hvor børnene har opholdt sig inden adoptionen.

Oplysningerne om, hvorfor og hvordan børnene blev anbragt, er generelt meget sparsomme. I 12 sager er der ingen oplysninger herom. I fire sager kom børnene fra gaden og blev indleveret af lokale borgere. I syv sager var børnene først hos deres biologiske mødre eller slægtninge, men blev derefter anbragt på børnehjemmet. I en af de syv sager fremgår det, at den biologiske mor ikke havde råd til at tage vare på barnet. I fire sager er de biologiske forældre enten afgået ved døden eller forsvundet, og i en enkelt sag kom barnet til Terre des Hommes' børnehjem fra et andet børnehjem i Chittagong.

Ankestyrelsen kan således ud fra sags gennemgangen hverken be- eller afkræfte, om børnene i nogle af sagerne har opholdt sig i en flygtningelejr, som omtalt i den hollandske rapport, inden anbringelsen på børnehjem.

Ansøgernes sag i Bangladesh og matchningen

Det næste skridt i adoptionsprocessen var, ifølge den hollandske rapport, at den hollandske organisation sendte ansøgernes sager til godkendelse hos myndighederne i Bangladesh og derefter forberedte matchningen mellem barnet og ansøgerne.

Ankestyrelsens sags gennemgang viser, at dette også var tilfældet i de danske sager, selvom denne del af processen kun afspejles i to af de 28 gennemgåede sager. I de to sager ses ansøgernes ansøgning. Det er lederen af Terre des Hommes Danmarks adoptionsafdeling, som har sendt ansøgningen til myndighederne i Bangladesh. I den ene af de to sager med ansøgningen samt i yderligere en sag, hvor ansøgningen ikke ligger på den danske adoptionssag, har myndighederne i Bangladesh haft spørgsmål til ansøgningerne. I de resterende sager foreligger ansøgningerne, der skulle være sendt til Bangladesh, ikke.

Hvad angår matchningen mellem barnet og ansøgerne, fremgår det af to sager, at barnet er blevet udpeget til et konkret ansøgerpar. Dette kan ses af breve fra lederen af Terre des Hommes adoptionsafdeling til ansøgerne. Der er ingen oplysninger om, hvordan matchningen skete i praksis, men det ty-

der på, at det var Terre des Hommes, der foranledigede, at ansøgerne blev matchet med et konkret barn, hvilket formentlig skete i Bangladesh. I de to sager ses det også, at matchningen skete tidligt i processen, inden papirerne om børnene var blevet udarbejdet i Bangladesh, herunder det dokument, der erklærede at børnene var forladte. I to andre sager har ansøgerne selv været i Bangladesh og finde barnet, men det fremgår ikke af sagens akter, hvordan de er kommet i kontakt med barnet. I de to sager gennemføres adoptionerne tilsyneladende med hjælp fra Terre des Hommes.

Matchningen godkendes i Bangladesh, hvormed forældremyndigheden overdrages

Ifølge beskrivelsen i den hollandske rapport skulle myndighederne i Bangladesh (Ministry of Social Affairs) godkende hvert enkelt matchningsforslag. I den forbindelse udstedte ministeriet dokumentet ved navn "Transfer of Guardianship" eller "Blue Paper". Hermed blev forældremyndigheden overdraget fra myndighederne til enten adoptanterne eller den hollandske organisation. Der blev ikke truffet afgørelse om adoption i Bangladesh.

I de gennemgåede sager foreligger "transfer of guardianship" i 23 af de 28 sager. Årsagen, til at dokumentet ikke foreligger i de resterende fem sager, fremgår ikke. I de sager, hvor dokumentet foreligger, fremgår det, at børnene blev erklæret forladte med henvisning til loven "Bangladesh Abandoned Children Order, 1972, (Presidential Order No 124 of 1972)". Dette er loven, der omtales i kapitel 2, som tillod, at efterladte (abandoned) børn kunne adopteres internationalt. Definitionen af et efterladt barn var som nævnt et barn, der ifølge regeringen var blevet forladt eller født uden for ægteskab.

Det ses af dokumentet i de 23 sager, at både lederen af Directorate of Social Welfare i Bangladesh og Terre des Hommes Danmarks repræsentant Cheyne har underskrevet. I sagerne fra 1975 og i nogle af sagerne fra 1976 har A.M. Mozammil Hossain underskrevet som leder af Directorate of Social Welfare. I de resterende sager fra 1976 og i sagerne fra 1977 har Dr. Mizanur Rahman⁸ underskrevet.

I en sag fra 1976 godkender Mødrehjælpen i Danmark adoptionen, inden Transfer of Guardianship er blevet udstedt i Bangla-

⁸ Dr. Rahman blev i 1977 genstand for Preger's undersøgelse af påståede ulovligheder jf. side 17-18.

desh. Det vil sige, inden barnet er blevet erklæret forladt. Forinden havde lederen af Terre des Hommes' adoptionsafdeling bedt Mødrehjælpen om at gå videre med sagen, selvom barnet ikke var erklæret forladt endnu. Lederen havde også i et brev bedt Rigspolitiet om at bemyndige det danske konsulat i Dhaka til at udstede visum til barnet, selvom dette ikke var erklæret forladt endnu. Det fremgår af sagen, at barnet efterfølgende erklæres forladt.

I de øvrige sager er den generelle systematik i sagsgangen, at der laves Transfer of Guardianship – dvs. at barnet erklæres forladt – samtidig med at forældremyndigheden overdrages til de danske ansøgere, og at dette sker inden adoptionen godkendes i Danmark.

Helbredsmæssig undersøgelse af barnet

Næste skridt i adoptionsprocessen, som den er skitseret i den hollandske rapport, var at børnehjemmet foranledigede at en læge foretog en helbredsmæssig undersøgelse af barnet. Lægerne var ofte ansat af Terre des Hommes. Som led i undersøgelsen blev barnets alder estimeret og noteret. Dette skyldtes, at der på dette tidspunkt ikke fandtes et centralt fødselsregister i Bangladesh, at børnenes aldre ofte var ukendt, eller at børnene var mentalt eller fysisk handicappede.

Ankestyrelsens sagsgennemgang viser, at der foreligger en medical report om børnene i 27 ud af 28 sager. Rapporterne indeholder oplysninger om børnenes fysiske og psykosociale tilstand. I den sag, hvor rapporten ikke foreligger, er der slet ingen dokumenter fra Bangladesh. Årsagen fremgår ikke af sagens akter.

Medical Report blev udfyldt på en standardiseret blanket. Den ene del af rapporten blev udfyldt af en læge (om barnets fysiske helbred). Den anden del blev udfyldt af børnehjemmets personale. Mange oplysninger og noteringer i rapporterne går igen fra barn til barn og fremstår meget ensartede.

I flere medical reports er oplyst et navn på den biologiske mor og i nogle tilfælde oplysninger om, i hvilken periode barnet har været hos sin biologiske mor eller på et andet børnehjem inden anbringelsen. Datoen for anbringelse fremgår også. Rapporten indeholder ikke oplysninger om fødselens forløb eller hvor barnet er født, f.eks. på hvilket hospital eller hvilken klinik.

Generelt er oplysningerne i de foreliggende medical reports meget sparsomme. Der er ingen generel systematik i, om rapporterne er daterede før eller efter Transfer of Guardianship.

Det kan også konstateres, at i hvert fald fire forskellige læger har foretaget undersøgelserne.

Set med nutidens øjne er detaljerede oplysninger om barnets ophav som nævnt væsentlige. Det kan f.eks. være oplysninger om den biologiske families baggrund og situation og/eller oplysninger om fødsel og fødselssted.

Baggrundsrapport om barnet

Ifølge processen, skitseret i den hollandske rapport, skulle børnehjemmet herefter lave en baggrundsrapport om barnet. Rapporten skulle kort beskrive, hvorfor barnet havde behov for at blive adopteret.

I de sager, Ankestyrelsen har gennemgået, foreligger der i 19 sager en rapport ved navn "sygeplejerapport" eller "child's progress report". Denne er udfyldt af en af de danske sygeplejersker, der arbejdede på Terre des Hommes Danmarks børnehjem. Rapporterne beskriver imidlertid ikke, hvorfor børnene havde behov for at blive adopteret, men nærmere hvordan barnet trives og udvikler sig ud fra et sundhedsfagligt perspektiv, samt hvordan dets hverdag så ud. Samtidig angiver rapporterne, hvornår barnet kom til børnehjemmet og i få tilfælde, at barnet kom fra gaden. I nogle tilfælde er der uoverensstemmelse mellem den oplyste dato for, hvornår barnet blev placeret i sygeplejerapporten og i medical report.

Ankestyrelsen antager, at de beskrevne rapporter svarer til baggrundsrapporten om barnet, som skitseret i Hollandsrapportens procesbeskrivelse, men det kan ikke fastslås med sikkerhed. Det kan konstateres, at de danske rapporter ikke indeholder oplysninger om, hvorfor børnene havde behov for at blive adopteret.

Sagen afsluttes

Efter dokumentationen fra Bangladesh var færdig, skulle den formidlende organisation, ifølge den hollandske rapport, ansøge om at få udstedt et bangladeshisk pas til barnet, så dette kunne rejse til udlandet. Passet blev sendt til det hollandske konsulat i Dhaka, som sørgede for et visum til barnet. Dette visum blev udstedt på baggrund af afkaldserklæringen (Declaration of Relinquishment), barnets pas samt en forhåndsgodkendelse fra de hollandske myndigheder. Barnet kunne derefter rejse til Holland med en eskorte – typisk en ansat ved børnehjemmet. Et år efter barnet ankom til Holland traf en hollandsk domstol afgørelse om at barnet officielt var adopteret. Dommen blev truffet på basis af ovennævnte dokumenter.

Det fremgår ikke af Ankestyrelsens sagsgennemgang, at organisationen søgte om Bangladeshiske pas til børnene. Det fremgår dog i flere af sagerne, at lederen af Terre des Hommes Danmarks adoptionsafdeling bad Rigspolitiet om at bemyndige det danske konsulat i Dhaka, Bangladesh, til at udstede visum. Declaration of Relinquishment, og barnets pas ses ikke i sagerne.

Gennemgangen af de konkrete sager indeholder ikke oplysninger om børnenes rejse til Danmark, herunder hvem der eskorterede dem. Det fremgår blot af opfølgingsrapporterne i flere sager, at ansøgerne hentede deres barn i lufthavnen i Danmark.

Generelt viser gennemgangen, at der er stor variation i, hvilke dokumenter, der er journaliseret på de enkelte sager og dermed hvilke oplysninger, der foreligger. Set med nutidens øjne er det ikke hensigtsmæssigt, men en mulig forklaring kan være, at der dengang ikke fandtes de samme krav til journalisering. I den forbindelse bemærker Ankestyrelsen, at vi ikke har haft Terre des Hommes Danmarks generelle sager om formidlingen til rådighed, hvoraf den generelle korrespondance med samarbejdsparten formentlig ville fremgå.⁹

4.2 BESKRIVELSE AF DE DANSKE MYNDIGHEDERS OPLYSNINGER

Med henblik på at indsamle de relevante oplysninger, som de danske tilsynsmyndigheder på adoptionsområdet har været i besiddelse af, har Ankestyrelsen som nævnt gennemgået et række generelle sager fra Adoptionsnævnet og Justitsministeriet.¹⁰

De oplysninger, som styrelsen har identificeret og fundet relevante, er gengivet nedenfor.

4.2.1. Avisartikel fra 1981

Ankestyrelsen har identificeret en avisartikel fra 1981, der handler om mistanken om ulovlige forhold i adoptionsformid-

⁹ Ankestyrelsen har været i dialog med Terre des Hommes om de generelle sager. Terre des Hommes har ikke haft mulighed for at gennemgå deres arkiv på grund af en vandskade.

¹⁰ Der er tale om sager i fysiske arkiver fundet via journalplaner. Arkiverne har i perioden været i forskellige myndigheders varetægt, og med de begrænsede søgemuligheder kan det ikke helt udelukkes, at der findes andre sager af betydning.

lingen fra Bangladesh og bl.a. referer et interview med Dr. Preger.¹¹ Det fremgår af artiklen, at Preger i 1977 indledte sin undersøgelse af de påståede ulovligheder. I forbindelse med undersøgelsen interviewede Preger og hans ansatte forældre i en flygtningelejr ved navn Dattapara, hvorfra 100 børn var forsvundet. Undersøgelsen førte ham til en mand ved navn Moslem Ali Khan, som drev flygtningelejren og bl.a. var leder af Terre des Hommes Holland. Men undersøgelsen førte også Preger til Khans samarbejdspartnere, som var Cheyne (repræsentanten for Terre des Hommes Danmark i Bangladesh) og Dr. Mizanur Rahman Shelley. Dr. Mizanur Rahman Shelley var leder Directorate of Social Welfare, som var den myndighed, der havde kompetence til at godkende alle internationale adoptioner fra Bangladesh.

Ifølge Preger arbejdede de tre sammen om at finde børn, der ikke var frigivet til adoption, og formidle dem til adoption i udlandet. Ifølge avisartiklen var det derfor ikke lederen af Terre des Hommes Danmarks adoptionsafdeling, der af Preger blev anklaget for at have deltaget i ulovligheder, men organisationens repræsentant i Bangladesh, Cheyne.

Hvad angår kommissionen i Bangladesh, som i 1979 undersøgte Pregers anklager, fremgår det af artiklen, at den udgjordes af Dr. Mizanur Rahman Shelley og tre af hans kolleger fra Bangladesh Directorate of Social Welfare. Dertil kommer, at interviewene udførtes af Khan, der ligesom Shelley selv var under anklage. Ifølge en fransk sygeplejerske, der citeres i avisartiklen, som havde arbejdet for Terre des Hommes og Preger, blev de biologiske mødre truet til at ændre deres vidneudsagn, inden de skulle interviewes af kommissionen. Det fremgår også af artiklen, at to af de biologiske mødre, der havde anklaget Khan for at stjæle deres børn, havde fortalt, at flere forældre modtog bestikkelse for at forblive tavse under interviewene.

Ifølge samme franske sygeplejerske var det let at lave ulovlige adoptioner i Bangladesh, fordi ingen undersøgte, om børnene havde forældre. Folk kunne bestikkes til at sige, at de var forældre til et barn, som derefter kunne frigives. Eller folk kunne stjæle et barn og sige, at de havde fundet det forladt. I så fald krævede lovgivningen, at man annoncerede efter barnets forældre i en avis. Men ifølge sygeplejersken var der ingen af forældrene, der kunne læse, og ingen af dem, der købte aviserne på daværende tidspunkt.

¹¹ <https://people.com/archive/an-angry-doctor-battles-a-gruesome-black-market-in-asian-children-vol-16-no-23/>.

4.2.2. Gennemgang af relevante generelle sager fra Adoptionsnævnet i perioden 1975-1984

Gennemgangen af Adoptionsnævnets generelle sager viser, at nævnet har været i besiddelse af en avisartikel fra Jyllandsposten fra oktober 1977, hvoraf en konkret sag om adoption af to børn fra Bangladesh omtales. Det fremgår, at børnene vil blive sendt fra Terre des Hommes' børnehjem i Dacca tilbage til en flygtningelejr, hvis ikke familien ikke godkendes som adoptivforældre inden nytår.

Gennemgangen viser også, at Terre des Hommes Danmarks repræsentant i Bangladesh, Cheyne, i januar 1979 meddelte, at han agtede at lukke Terre des Hommes' børnehjem. Lukningen var angiveligt en reaktion på, at Bangladesh havde stoppet internationale adoptioner. På trods af indvendinger fra Terre des Hommes Danmark lukkede Cheyne hurtigt børnehjemmet og anmodede om penge for at fortsætte arbejdet med at få de matchede børns adoptioner gennemført. I august 1979 rejste formanden for Terre des Hommes Danmark til Bangladesh.

Formanden skrev lige efter sin rejse en beretning om situationen i Bangladesh, som blev bragt i Terre des Hommes Danmarks månedsbrev, som bl.a. Adoptionsnævnet modtog. Af beretningen fremgår det, at adoptioner var et ømtåleligt emne for regeringen i Bangladesh på daværende tidspunkt, fordi en mand fra en af de frivillige organisationer ("vistnok en englænder") havde overtrådt de bengalske adoptionslove og illegalt bortført et barn til England. Dette havde bevirket en skrivelse fra regeringen, hvori lovene var blevet skærpet, mens alle frivillige organisationer blev sat under mistanke, herunder også de organisationer Cheyne repræsenterede (Cheyne drev en skole for gadebørn ved siden af adoptionsarbejdet). Den generelle mistanke angives som årsagen til, at der blev lukket for adoptioner. Det fremgår også af beretningen, at Cheyne havde et meget gunstigt og nærmest venskabeligt forhold til the Director of Social Welfare, Dr. Mizanur Rahman Shelley.

Der er ikke noget i de arkiver, som Ankestyrelsen har gennemgået, der tyder på, at Adoptionsnævnet blev informeret om Preger-sagen, eller at Terre des Hommes Danmark havde kendskab hertil. Vi har ikke fundet oplysninger i de generelle sager om, at Adoptionsnævnet reagerede, da man blev informeret om Bangladesh' stop for adoptioner, selvom det i beretningen står anført, at også Terre des Hommes er under mistanke i de forhold, som har ført til lukningen.

4.2.3 Gennemgang af Justitsministeriets generelle sager i perioden 1973-1985

Det fremgår af en af Justitsministeriets generelle sager fra 1979, at ministeriet modtog en kopi af et brev fra Terre des Hommes, der var stilet til de to andre danske formidlende organisationer Adoption Center og Glemte Børn. Af brevet fremgår det, at myndighederne i Bangladesh kun ønsker at have én kontaktorganisation fra hvert af de lande, der adopterer fra Bangladesh.

Det fremgår videre, at Terre des Hommes' repræsentant Cheyne har understreget, at der kan opstå "tremendous troubles", hvis ikke myndighedernes ønske respekteres, idet adoptioner er et rigeligt ømtåleligt emne på stedet.

Der er ikke noget i de generelle sager, der tyder på, at Justitsministeriet blev informeret om Preger-sagen eller reagerede på oplysningerne fra Cheyne.

Resultater af undersøgelsen

Efter nutidige standarder for international adoptionsformidling har der utvivlsomt ikke været tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger i det bangladeshiske adoptionssystem i perioden 1975-82, eller i den danske formidling til at sikre, at barnets bedste var det styrende princip i den enkelte adoption. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at der ikke eksisterede tilstrækkelig regulering af international adoption, og at der generelt er sparsomme oplysninger i de konkrete adoptionssager om bl.a. barnets baggrund og frigivelse. Samtidig var der i den pågældende periode ingen regulering af pengestrømmene forbundet med adoptionerne, hvilket kan have skabt en uhenigtsmæssig incitamentsstruktur.

Det kan derfor ikke udelukkes, at metoder til ulovlig fjernelse af børn, som beskrevet i den hollandske rapport, har gjort sig gældende i de danske sager.

Uanset at anklagerne mod Terre des Hommes Danmark ikke rettede sig mod den danske direktør men mod kontaktpersonen i Bangladesh, kan det derfor ikke afvises, at de danske sager har været berørt af de ulovlige forhold, som Hollandsrapporten adresserer. Dertil kommer, at to af de øvrige personer, der ifølge Hollandsrapporten blev rejst anklager mod, har været ansvarlige for frigivelsen og overdragelsen af værgemålet i flere af de sager, Ankestyrelsen har gennemgået.

Henset til de sparsomme oplysninger, der er til rådighed i de konkrete sager, samt det forhold, at det ikke har været muligt at tilvejebringe Terre des Hommes Danmarks generelle sager om formidlingen fra Bangladesh, er det ikke umiddelbart muligt at foretage en nærmere afdækning af de faktiske omstændigheder i de konkrete adoptioner.

Oplysninger fra en avisartikel fra oktober 1977 tyder dog på, at nogle af de børn Terre des Hommes formidlede, kom fra en flygtningelejr. Ankestyrelsen har ikke oplysninger, der kan bekræfte eller afkræfte, hvorvidt der er tale om den samme flygtningelejr, hvorfra 100 børn ifølge Dr. Preger forsvandt.

Fra et adoptionsfagligt synspunkt er der generelt set høj risiko for uetiske og ulovlige forhold i international adoptionsformidling, hvis flere af de faktorer, der karakteriserede datidens generelle forhold i Bangladesh, er til stede.

Disse faktorer handler bl.a. om afgiverlande, hvor majoriteten af befolkningen lever under FN's fattigdomsgrænse, hvor enlige eller ugifte mødre bliver udsat for diskrimination, hvor registrering af fødsler er mangelfuld, eller hvor der ikke er en

juridisk definition af fuld adoption, hvor en humanitær katastrofe har fundet sted, og hvor de nationale beskyttelsessystemer kun er udviklet i begrænset omfang.

I afgiverlande, hvor ovenævnte forhold er til stede, er der højere risiko for, at en adoption er motiveret af for eksempel fattigdom, diskrimination af de biologiske forældre eller økonomisk vinding for de involverede aktører. Hvis parterne i afgiverlandet ikke er bekendt med begrebet fuld adoption og konsekvenserne heraf, er der begrænset mulighed for, at give et informeret samtykke.